
Úvodem

Je všeobecně známo, že budova, ve které sídlí Česká geologická služba, byla postavena a dlouhá léta sloužila jako takzvaný Klarův ústav slepců (původně Ústav pro zaopatření a zaměstnání dospělých slepců v Čechách). Málokdo z nás, kdo dnes chodíme těmito prostorami, si však uvědomuje, jaká obětavost, nezměrná píle, nezištnost, víra a lidumilnost tří generací Klarů, jejich spolupracovníků a pokračovatelů je navždy vložena v hlubokých základech zdejší stavby. Když v březnu roku 1833 zemřel nejstarší z rodu Klarů Alois, konaly se obřady k uctění jeho památky ve čtyřech městech a čeští i němečtí básníci psali básně a stati k jeho poctě. Dokonce sám císař František I. vyjádřil lítost nad odchodem tohoto „dobrého muže“¹. Kdybychom se dnes namátkou zeptali chodců procházejících Klárovem, odkud pochází název území mezi Mánesovým mostem a ulicí Pod Bruskou, na Klarovo jméno by si nejspíš nikdo z nich nevzpomněl.

Možná proto, že Klarové byli čeští Němci (ovšem vlastenecky smýšlející a podporující české umělce), katolíci (Alois byl katecheta, Pavel přivedl do Čech boromejky) a také svědomití c. k. úředníci (Pavel krajský a rytíř Rudolf okresní hejtman) s vazbami na šlechtu a císařský dvůr, byl jejich odkaz u nás téměř na sto let pozapomenut nebo připomínán jenom sporadicky a teprve v posledních letech se jejich olbřímí zásluhy, zejména v sociální sféře, začínají znovu výrazněji připomínat. Není jistě náhoda, že například z knihy jinak důkladného Máchova životopisce Karla Janského, vydané zkraje padesátých let minulého století, vychází Alois Klar spíše jako znevážený směšný profesor, „hrbáček“ postrádající autoritu. O jeho vlivu na začínajícího „národního“ básníka, ani o básních

1 Kromě pražského pohřbu Aloise Klara se smuteční obřady konaly v dalších dnech také v Litoměřicích, Českých Budějovicích nebo Poličce. V září toho roku pak vstoupil do dvora tehdy ještě chudého slepeckého ústavu na Velkopřevorském náměstí sám císař František I. a při rozmluvě s vdovou Rosinou vyjádřil soustrast slovy: „Je mi velmi líto, že se již nikdy více nesetkám s jejich dobrým mužem; vykonal velmi mnoho dobrého.“

Čerpací stanice, navržená roku 1934 Josefem Gočárem, před budovou ústavu v 60. letech.

Klarovi věnovaných se zde nedočteme (přitom v poznámkovém aparátu spisů K. H. M. se tentýž autor o nich nemůže nezmínit).

Teprve když jsem se ponořil do archivů vypovídajících o obětavých bojích o vznik a zachování slepeckého ústavu, neustálé nutnosti shánět finanční prostředky i politickou podporu, o velkorysě štědrosti a mecenášství zakladatelů, uvědomil jsem si, jak velké dílo bylo na Klárově vykonáno. A jak snadno si potom po druhé světové válce tyto budovy přisvojily nejrůznější úřady s poukazem, že slepci již na Klárově nemají potřebný klid ani bezpečí. Dnes je tu sice na frekventované křižovatce přechod nebezpečný i pro vidoucí geology, ale pochybuji, že tomu tak bylo i ve třicátých letech,² kdy se začal stavět nový areál v Krči, „v blízkosti města se zdravým vzduchem a v sousedství lesa“, a historické budovy ústavu byly proto zatíženy hypotékou ve výši dvou milionů korun. Empírová budova s nádhernou kaplí sv. Rafaela se zkrátka zamlouvala kdekomu, o té secesní s lázněmi a slavnostním sálem nemluvě. Ani dnes není situace příliš odlišná a tak jen doufejme, že i nadále budou

tyto prostory sloužit alespoň veřejným zájmům a obecně prospěšným institucím, jako je Česká geologická služba, a nedojde k nějaké neprůhledné privatizaci a přestavbě dejme tomu na luxusní hotel, jak bylo před časem avizováno třeba v případě vedlejší novoklasicistní Zengerovy tramvajové měnirny. Ta je nakonec přestavována na galerii, bohužel však, jak se zdá, nepřiliš citlivě.³

Tato publikace nemá jiné ambice, než co nejpoutavěji připomenout historii místa, kde se jakožto zaměstnanci České geologické služby již více než čtvrt století nacházíme, a vyzdvihnout ze zapomnění osudy několika výjimečných osobností, které se podílely na jeho utváření. Snad přispěje také k tomu, že my, kteří máme to štěstí na Klárově pracovat, si toho budeme náležitě vážit.⁴

2 Třebaže přímo naproti ústavu stála od roku 1934 Gočárem navržená čerpací stanice pardubické rafinerie Fanto.

3 Podle nejnovějších záměrů, zkorigovaných zřejmě památkáři, by v Zengerově měnirně mělo do roku 2021 vzniknout centrum moderního umění **Kunsthalle Praha**, tedy instituce, která svůj program zakládá na dočasných výstavách a chce zřejmě působit na mezinárodní úrovni. Stavební práce byly zahájeny na podzim 2018. Za projektem stojí někdejší „uhlobaron“ Petr Pudil se svou chotí, kteří by údajně v galerii chtěli prezentovat také svou rozsáhlou sbírku umění 20. století.

4 Text publikace je hojně doplněn těmito **číslovanými poznámkami**. Nejde o klasické poznámky pod čarou, ale v mnoha případech spíše o jakési autonomní informační boxy, jejichž téma je pro přehlednost zvýrazněno tučně. Jsou určeny čtenářům, kteří se o lokální historii zajímají hlouběji a které zajímají podrobnosti nebo naopak širší souvislosti.

Obsah

Úvodem 7

Místo pod Bruskou 10

Libec 10

Dřevní ohrada na pozemku ústavu 12

Mlýn na Brusnici 14

Otec slepců a básníků 21

Na severu Čech 21

Alois, Josef a Rosina 24

Profesorem řecké filologie 27

Ústav pro slepé děti 28

Spisovatel a mecenáš 29

Mácha a Klar 34

Těžký zármutek 37

Ústav pro dospělé slepce 39

Paul Klar der Sohn 43

Ve službách gubernia 43

U počátků výtvarné kritiky v Čechách 44

Středobodem dění 47

Stavitelem empírového ústavu 49

Audience u císaře 49

Smělé plány 49

Základní kameny 52

Nekonečné budování 54

Milosrdné sestry 54

Bouřlivé časy 57

Vzpouza ve tmách 61

Statek pod Daliborkou	62
Pavel bilancuje	63
Pod velením Běšina	65
Poslední z rodu Klarů	72
Dostavba a modernizace ústavu	74
Ve dvacátém století	83
Druhá budova ústavu	83
Ústav po vzniku československého státu	91
Úřad a jídelna v kapli	94
Prázdný bazén ve státním zastupitelství	95
Česká geologická služba	97
Tajemství věže	99
Ve službách české geologie	100
Empírová budova a její výzdoba	101
Vybraná literatura	130
Obrazový materiál	131
Poděkování	132